

PRIKAZI

REVIEWS

**Ive MAŽURAN: SREDNJOVJEKOVNI
I TURSKI OSIJEK, Školska knjiga, Za-
greb, 1994, 240 stranica, urednik dr.
Julije Martinčić**

U predgovoru ove temeljite i vrijedne knjige, gradonačelnik Osijeka dr. Zlatko Kramarić, zapisao je i ovo: "Uskoro će se, 1996. godine, obilježiti 800 godina prvoga spomena Osijeka, što je prigoda da ovaj grad napokon dobije svoju cjelovitu povjesnicu. Prva knjiga, koja obuhvaća povijest Osijeka u dugim stoljećima njegova postojanja, pa do odlaska Turaka, nalazi se pred vama, dok će druga sadržavati povijest od 1687. do naših dana. Njihov sadržaj značajan je doprinos našoj povijesnoj znanosti i dragocjen dobitak sadašnjih i budućih naraštaja Osijeka".

Knjiga dr. Ive Mažurana, koji je dugo godina znanstveno djelovao i u Osijeku, doista predstavlja kapitalno djelo o starijoj prošlosti ovoga grada. Dr. Mažuran se već javio s nizom članaka i knjiga o Osijeku i Slavoniji, pogotovu o razdoblju vladavine Turaka u ovom kraju. Međutim, ova knjiga sada predstavlja znanstvenu sintezu dugoga povijesnoga hoda Osijeka, od paleolitika pa sve do 1687. godine.

Ovdje je vrijedno navesti da razdoblje predpovijesti, potom antike i velike seobe naroda, obrađuje nekoliko naših priznatih autora, jer dr. Mažuran nije specijalist za ta razdoblja. Tako dr. Andrija Bogonar na početku daje kratki prikaz geografskog položaja Osijeka, s osnovnim prirodno-geografskim značajkama. Razdoblje od paleoli-

tika do eneolitika obradila je mr. Jasna Šimić, potom važno razdoblje od brončanog doba do latena dr. Kornelija Minichreiter, rimsku Mursu prikazao je Mirko Bulat, te seobu naroda Zvonimir Bojčić.

Dr. Mažuran potom temeljito prikazuje razvoj Osijeka u srednjem vijeku, odnosno u razdoblju od 1196. do 1526. godine. Ovdje se radi o sustavnom i kvalitetnom prikazu ne samo kronologije razvoja grada, već se objašnjava njegov gospodarski, upravni i društveni razvoj i značenje. U tom razdoblju od posebnog je značenja plemićka obitelj Korogi, ali također i samostalne funkcije grada i njegovoga magistrata. Posebno je prikazana i topografija srednjovjekovnoga Osijeka.

Najtemeljiti je podastrt razvoj Osijeka u vrijeme osmanske vladavine, dakle od 1526. do 1687. godine. Na početku autor daje kronologiju širenja turske vlasti u Slavoniji, zatim objašnjava turski sustav uprave, gospodarska i društvenoga života, daje suvremene opise putopisaca i diplomata (Čelebi i drugi), opisuje trgovinu i obrt, a posebno znamenite turske mostove u Osijeku. Data je i temeljita topografija turskoga Osijeka.

Ovom knjigom Osijek je dobio svoju sustavnu kronologiju zbivanja od početka života na tome tlu pa sve do odlaska Osmanlija 1687. godine. To je nezaobilazno gradivo i za geografe, odnosno za historijsku geografiju, kao važnu disciplinu bez koje bismo teško razumjeli i objašnjavali sadašnjost glavnog grada Slavonije.

Dragutin Feletar

**Ivan KAMPUŠ, Igor KARAMAN:
TISUĆLJETNI ZAGREB, Od davnih
naselja do suvremenog velegrada, Škol-
ska knjiga, Zagreb, 1994, 500 stranica,
urednici Franko Mirošević i Blagota
Drašković**

Ovo je drugo, ali značajno izmijenjeno, nadopunjeno i poboljšano izdanje, a tiskano je u povodu velike zagrebačke obljetnice - 900 godina biskupije. "Tisućljetni Zagreb" je u stvari divot-izdanje, koje dostojno reprezentira hrvatsku metropolu pred njezinim građanima, ali i pred svijetom.

Golema je građa koju sistematizira ova knjiga, pa su autori trebali konzultirati doista obilje građe i literature, a sve to prati značaki i reprezentativan odabir ilustracija iz velikog broja izvora. Spomenut ćemo ovdje samo glavna poglavlja knjige: (1) Od davnih ljudi do hrvatskih naselja, (2) Zagrebačka biskupija do tatarskih pustošenja, (3) Zagrebački Gradec i obnova biskupskog Zagreba, (4) Razvitak varoša i biskupije, (5) Opasni susjedi, (6) U borbi za opstanak, (7) Barokna obnova, (8) Uspon građanstva, (9) Temelji modernoga grada, (10) Između dva svjetska rata, (11) Nezavisna Država Hrvatska i antifašistička borba, (12) Suvremeni velegrad, (13) U slobodnoj Hrvatskoj, te (14) Povijesni jubileji grada. Na kraju je data bibliografija o Zagrebu, razna kazala i drugi nužni instrumentarij.

Čitajući, pa čak i samo listajući ovu knjigu i percipirajući brojne uspjele ilustracije, o Zagrebu se dobiva zaokružena slika razvoja - od starijeg kamenoga doba do domovinskoga rata i posjeta rimskoga pape 1994. godine. Što je osobito značajno, knjiga je pisana decentno, dakle stručno i utemeljeno, ali ipak vrlo pristupačno i dovoljno popularno da je može prihvatiti i prosječni čitatelj.

Za područje koje zanima geografe, dakle uglavnom o historijskoj geografiji, "Tisućljetni Zagreb" je knjiga koja donosi velik broj podataka i zaključaka. Naime, uz kronologiju političkih i drugih zbivanja iz dugoga života Zagreba, tu su obrađene i teme o razvoju i strukturi stanovništva, o osobinama trgovine i obrta, o razvoju i značenju uprave i drugih funkcija grada. Također nalazimo obilje podataka, pa i karata, o prostornom širenju Zagreba, dakle o procesima urbanizacije i odnosa prema okolici. Od posebne su važnosti i obilni podaci o kulturnom i društvenom životu grada. Drugim riječima, "Tisućljetni Zagreb" svakako pripada u grupu nezaobilaznih knjiga i za svakoga geografa.

Dragutin Feletar

**Žarko DADIĆ: HRVATI I EGZAKTNE
ZNANOSTI U OSVITU NOVOVJEK-
OVLJA, Naprijed, Zagreb, 1994, 342
stranice, urednik Milan Mirić**

Najplodniji istraživač povijesnoga slijeda prirodnih i egzaktne znanosti u Hrvata, prof. dr. Žarko Dadić, predstavio se novom knjigom u kojoj je sustavno prikazao razvoj dijela egzaktne znanosti u Hrvata tijekom 16. i 17. stoljeća. S obzirom da je to prijelomno razdoblje, kada se humanizmom i renesansom stvaraju temelji novoga vijeka, dakako i razvoj znanosti u Hrvata tada ima veliko značenje. U tom kontekstu veliko je značenje i geografije.

Iako sam dr. Dadić piše da "su u ovoj knjizi obuhvaćene znanosti: matematika, fizika, astronomija i donekle kemija, koje u tom razdoblju dobivaju više opravdanja za zajednički naziv egzaktne znanosti", ipak autor nije mogao zaobići geografske sadržaje. Doduše, hrvatskim prostorom, koje upravo u to doba stenje pod osmanskom upravom i

provalama, više se bave strani putopisci, geografi, etnolozi i drugi stručnjaci, ali upravo tada bilježimo i početke sudjelovanja značajnoga broja hrvatskih pisaca i istraživača u geografskim opisima hrvatskih krajeva (od dubrovačkih i dalmatinskih pera, do kajkavskih i slavonskih, uključujući potkraj toga razdoblja i znameniti zemljovid Stjepana Glavača).

Konačno matematika igra golemu ulogu u razvoju kartografije, a tu je i razvoj astronomije i novih saznanja o zemlji i sunčevu sustavu. Naime, upravo u tom razdoblju, 1543. godine je izašlo i znamenito djelo Nikole Kopernika o heliocentričnom sustavu, koje je revolucioniralo i geografske poglede na Zemlju. Fizičari, pa i neki filozofi, koji su poput Descartesa pridavali golemo značenje prirodi, značajno su utjecali i na razvoj geografije. Dakle, iako Dadićeva knjiga izravno ne obrađuje i razvoj geografije u Hrvata tijekom 16. i 17. stoljeća, početak novovjekovlja i kroz njegovu je knjigu označilo i velike promjene i napredak geografije u i o hrvatskim prostorima.

Dragutin Feletar

**RADOVI ZAVODA ZA ZNANSTVENI
RAD HAZU U VARAŽDINU, Varaždin,
1994, broj 6-7, 272 stranice, urednik
Andre Mohorovičić**

Zavod za znanstveni rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Varaždinu djeluje već desetu godinu, a uz svoju redovitu znanstvenu periodiku "Radovi" izdaje i veći broj specijaliziranih izdanja, tako da je postao važan činitelj razvoja znanosti i istraživanja prošlosti i sadašnjosti sjeverozapadne Hrvatske. U knjigama i časopisu "Radovi" i geografi mogu naći zahvalnu građu za svoje područje zanimanja.

"Radovi" za 1994. godinu donose uglavnom obilje građe za historijsku geografiju, poglavito za razdoblje baroka u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. O tome je HAZU u Varaždinu prije nekoliko godina organizirao i zasebni znanstveni skup. Akademik Andre Mohorovičić daje općenitu ocjenu važnosti baroka kao graditeljskog ali i društvenog stila, koji je u 17. i 18. stoljeću ostavio dubokoga traga upravo na području sjeverozapadne Hrvatske. Marija Mirković piše o udjelu Franjevaca u sazrijevanju varaždinskog baroka, Doris Baričević o baroknom kiparstvu varaždinskih franjevaca, Miroslav Klemm o umjetnosti barokne štukature u Varaždinu, Ljerka Šimunić o oltaru Sv. Lovre u kapelici varaždinskoga Staroga grada, Ljerka Perči o zidnoj slici u zapadnom krilu varaždinske tvrđave, te Dragutin Feletar o sakralnom baroknom graditeljstvu u općini Koprivnica, s osobitim osvrtom na župne crkve u Kuzmincu i Koprivničkom Ivancu.

U "Radovima" broj 6-7 obrađene su i druge zanimljive teme: Alojz Jembrih piše o Nedelišćansko-Markiševoj crkvenoj pjesmarici iz 1632. godine, Miroslav Kurelac o životu i djelu Ivana Kukuljevića Sakcinskog (koji je značajan i za geografiju), Aleksandar Kolarić o Kukuljevićevu djelovanju u 1848. godini, itd.

Dragutin Feletar

**BRANKO GELO: OPĆA I
PROMETNA METEOROLOGIJA.
Školska knjiga, Zagreb, 1994.
Dio I. 214 str.**

Do sada izdan, prvi dio, bavi se problematikom opće meteorologije. Na početku knjige autor daje vrlo koristan pregled jedinica, konstanti i simbola relevantnih za meteorologiju. Iz uvodnog dijela možemo saznati nešto više

o objektu i posebnostima meteoroloških istraživanja kao i o povijesnom razvitku meteorologije. Razvoj meteorologije u našoj zemlji nije obuhvaćen. Uvodni dio završava podjelom meteorologije. U drugom poglavlju autor razmatra položaj Zemlje u svemiru. Treće poglavlje posvećeno je atmosferi: njenom sastavu, granicama, težini, podjeli i standardizaciji. Zračenje u atmosferi sadržano je u poglavlju "Toplinska energija atmosfere". Slijedi dio knjige "Meteorološki elementi" koji nema svoju oznaku decimalne klasifikacije. Kao meteorološke elemente autor navodi i obrađuje: temperaturu, tlak i vlagu zraka, adijabatske procese, zračna strujanja, oblake, padaline (pri čemu autor kao meteorolog zadržava naziv oborine), maglu i vidljivost, meteore te umjetno djelovanje vrijeme. Svakom je elementu posvećeno zasebno poglavlje. Kod meteoroloških elemenata geografima će najinteresantnija biti njihova razdioba, koja je, međutim, za vlagu zraka i naoblaku prikazana samo tekstualno. Prilog knjige čine slike oblaka. Literatura sadrži 44 naslova. Iz popisa literature vidljivo je da su korištene knjige i udžbenici, a ne znanstveni radovi (osim jednog rada). Jedan dio literature naveden je i kao dopunska literatura nakon svakog poglavlja. Knjiga sadrži i kazalo, što je izuzetno korisno.

U oskudici domaćih knjiga i udžbenika iz meteorologije i klimatologije, ovu knjigu možemo toplo pozdraviti, pa ćemo je uvrstiti u osnovnu literaturu za studente geografije.

Anita Filipčić

O. BONACCI: OBORINE. GLAVNA ULAZNA VELIČINA U HIDROLOŠKI CIKLUS. Geing, 341 str., Split, 1994.

Po tradiciji smo navikli da gospodarstvo dijelimo na primarni, sekundarni i tercijarni sektor. Pri tome se stidljivo spominje i

građevinarstvo. Međutim, ono je postalo jedna od najvažnijih grana suvremenog gospodarstva. Kao i u svim drugim slučajevima u ovoj je grani tehnike važno iskustvo, ali ekonomičnost nužno upućuje građevinske inženjere i hidrotehničare na upoznavanje važnosti padalina, ali prije svega na njihove fizičke i statističke osobine. Usprkos tome, u ovoj knjizi i geograf može naći poglavlja koja mu mogu koristiti. To je klimatološki dio ovog sveučilišnog udžbenika.

Knjiga je podijeljena na 24 poglavlja. Za geografa su najvažnija slijedeća poglavlja: 2. Vodni resursi Zemlje; 3. Kretanje Zemlje oko Sunca; 4. Zračenje Sunca i Zemlje; 5. Atmosfera; 6. Proces u atmosferi; 7. Vлага u atmosferi; 8. Zračne mase i fronte; 9. Oblaci; 10. Oboriva voda; 11. Postanak i vrste oborina; 14. Uzroci prostorno-vremenske raspodjele oborina na Zemlji; 15. Obrada godišnjih, mjesečnih i dnevnih količina oborina mjerjenih na jednoj postaji; 21. Kisele i blatne oborine. U ostalim poglavljima mnogo se više piše o meteorološkim veličinama, ali stalno imajući na umu osnovni cilj: primjenljivost u građevinskoj praksi. Mnogi građevinski (osobito hidrograđevinski) objekti podižu se u krajevima s oskudnim meteorološkim podacima, pa se posebno raspravlja o procjeni podataka koji nedostaju. Gdje god je moguće autor navodi primjere iz naših krajeva i egzaktno ukazuje na njihovu meteorološku i hidrološku problematiku. Tako se može naći na mnoge podatke o klimi Hrvatske, ali i njenih pojedinih dijelova, gradova i izoliranih meteoroloških postaja.

Naša meteorološka, klimatološka i hidrološka literatura - zbog razumljivih razloga nije obilna. Knjiga prof. O. Bonaccija vrijedan je prinos popunjavanju te praznine. Zato preporučamo ovu knjigu prije svega fizičkim geografima.

Tomislav Šegota

HAGEDORN, HORST: Klimaänderungen und ihre Auswirkungen in Vergangenheit und Zukunft. Blick. Jahresbericht 1992/93, B. 641, p. 17-25, Bayerische Julius-Maximilians Universität Würzburg

Literatura o suvremenim klimatskim promjenama raste eksponencijalnim trendom. Budući da ima dosta suprotnih mišljenja dobro je čuti što misli poznati autoritet na tom polju.

Promjena klime nije više samo akademsko pitanje, nego se o tome mnogo piše i govori i u tzv. masovnim medijima, parlamentima, vladinim komisijama, znanstvenim konferencijama, okruglim stolovima. Ono što je novo, do sada "neviđeno" je utjecaj čovjeka, odnosno ljudske zajednice. Autor smatra da je efekt staklenika prirodni fenomen, ali je na njega počelo utjecati društvo, prije svega, emisijom CO₂. U slijedećih nekoliko desetljeća može se očekivati porast srednje godišnje temperature za 1,5-3°C. Međutim, teškoća je u tome što još nije jasno što je "promjena klime", kada ona nastupa, jer je i u nedavnoj predindustrijskoj prošlosti bilo velikih promjena temperature. Koliko na to utječe promjena količine vodene pare u atmosferi, a koja u biti ne ovisi o ljudskoj djelatnosti. Ona neposredno utječe na količinu naoblake, a ona je glavni regulator izmjene energije u atmosferi i na podlozi. Porast temperature utječe na kopnjenje leda u višim geografskim širinama, pa se u "doglednoj budućnosti" može očekivati porast morske razine za 6 m.

Mnogi uzimaju da na energetske stanje atmosfere jako utječe količina aerosola, prije svega vulkanske prašine čije povećanje dovodi do pada temperature, jer prašina smanjuje pritičanje globalnog zračenja u većim područjima. Za srednju Europu je dokazan

trend pada globalne radijacije od 1955. do 1989. godine.

Rješenju problema recentnih promjena klime bitno pomaže poznavanje klime prošlosti. Posebno značenje ima toplo razdoblje, tzv. Atlantik, s maksimumom prije 7 000 godina kad je srednja godišnja temperatura zraka bila 2-3°C viša nego danas. Mnogi paleoklimatolozi i paleobiolozi to toplo razdoblje nazivaju "klimatskim optimumom", dok se isto toliki porast temperature danas i u doglednoj budućnosti kvalificira kao klimatska katastrofa globalnih razmjera. Prema tome, kad se traže uzroci recentnog otopljavanja (ali i zahlađenja u "malom ledenom dobu") moramo stalno imati na umu činjenicu da se klima uvijek mijenjala, a da čovjek pri tome nije mogao ništa učiniti. Sve to upućuje na kompleksnost procesa koji dovode do promjene klime i vjerovatno se ne mogu pripisati samo jednom procesu. Autor spada među one geografe-klimatologe koji odbacuju "apokalipsu uskoro", odnosno sklon je da se tom problemu priđe s "manje histerije", a s "više hladnokrvnosti".

Tomislav Šegota

ANTE KONSTANTIN MATAS - NJEGOVO VRIJEME I DJELO, Zbornik o Zagori, knjiga 1, urednik dr. Mate Matas, Ogranak MH Split i Općina Lećevica, Zagreb 1995., 196 str.

Pokrenuto je izdavanje zbornika o još jednom hrvatskom kraju - o splitskoj (kaštelanskoj) Zagori. Prvi broj donosi radove sa znanstvenoga skupa o Anti Konstantinu Matasu, velikanu Hrvatskoga prepoređa u Dalmaciji. S obzirom na veliki izbor tema koji još nije obrađen o ovom zanimljivom prostoru, te budući da iz Zagore ima mnogo intelektualaca i znalaca, za očekivati je da će

Zbornik o Zagori i slijedećih godina nastaviti s izlaženjem.

Govoreći o Anti Konstantinu Matasu, urednik zbornika dr. Mate Matas ističe da je "održavanjem znanstvenoga skupa ostvaren tek mali dio duga kojim se današnji naraštaji mogu odužiti tom velikanu hrvatskoga duha izniklom iz dalmatinskoga kamenjara, kojem je u velikoj mjeri posvetio svoju silnu energiju". Zbornik, dakako, prvensveno donosi teme o djelovanju Ante K. Matasa, a objavljuje također i nekoliko drugih članaka o lečevičkoj Zagori (tako i geografskih).

O Anti Konstantinu Matasu opširno pišu fra Petar Bezina, fra Josip Ante Soldo i Vlado Pandžić, a o geografskim razmišljanjima ovoga dalmatinskoga preporoditelja članak je napisao Velimir Borković. Na prostornom i društvenom ustrojstvu Lečevice u 19. stoljeću osvrnuo se Stanko Piplović. Najopsežnije radove o ovom dijelu Zagore objavljuje u ovom zborniku geograf, dr. Mate Matas, koji najprije piše o općini Lečevica nekad i danas, a potom daje temeljit prikaz naselja Kladnjice i pripadajuće katastarske općine. To je, ponajprije demografska analiza naselja koje je zahvaćeno neminovnom depopulacijom i senilizacijom, ali također i značajan prilog poznavanju povijesnog razvoja, migracija, imena i drugih značajki ovog kraja. Na kraju zbornika nalazi se i literarni prilog.

Dragutin Feletar

Zbornik MARBURG-MARIBOR, Geografski prinosi o gradovima prijateljima u Njemačkoj i Sloveniji, uredili Jürgen Leib i Mirko Pak, Marburg/Lahn 1994, 284 stranice

Kao što Zagreb godinama održava zapažene znanstvene, kulturne i gospodarske veze s njemačkim gradom Mainzom, tako su

uspješni gradovi prijatelji i slovenski Maribor i Marburg am Lahn u središnje položenoj njemačkoj saveznoj pokrajini Hessen. U toj suradnji, koja produbljuje prijateljstvo dvaju naroda, osobito su uključeni i geografi. U povodu 25. obljetnice potpisivanja povelje prijateljstva između Maribora i Marburga/Lahn, koje uz to veže i zajedničko ime grada, geografi su priredili zbornik članaka "Marburg-Maribor", Geographische Beiträge über Partnerstädte in Deutschland und Slowenien (1994), kojima svojoj i široj javnosti prezentiraju geografsku gradu o ova dva grada.

U koncepciji sadržaja ta je grada tako i podijeljena: prvi dio knjige govori o Marburgu am Lahn, a drugi o Mariboru, a raspon tema proteže se od prirodnogeografskih do demografskih i socijalnogeografskih, te funkcioniranja sveučilišta. Valja istaknuti da je sveučilište u Marburgu am Lahn vrlo staro, a također i tamošnji Geografski institut, koji izdaje priznati znanstveni časopis "Marburger geographische Schriften" (ovaj zbornik je već 126. svezak). U zbornik su se uključili ponajbolji predstavnici marburškoga instituta. Tako Hansjörg Dongus piše o fizičkogeografskim značajkama šireg i užeg prostora Marburga am Lahn; plodni znanstvenik Jürgen Leib objavljuje čak šest članaka - o fazama prostornog razvoja grada, o strukturi centraliteta naselja, o korištenju površina i njihovim osnovnim funkcijama, o razvoju stanovništva, prometu stranaca i turizmu, te o Marburg/Lahn kao sveučilišnom središtu. Uvršteni su još i prinosi Güntera Mertinsa o staroj marburškoj gradskoj jezgri i njezinom saniranju, Wolframa Döppa o gospodarskoj strukturi okruga Marburg am Lahn, te Lutza Münzera o prometnom sustavu i problemima planiranja razvoja prometa u tom dijelu Njemačke.

Mariborskim kolegama s Katedre za geografiju Pedagoške fakultete, svojim prinosima

pridružili su se i geografi s Oddelka za geografiju Filozofske fakultete iz Ljubljane. Konceptcija prikaza Maribora gotovo je identična onoj njemačkih geografa o Marburgu/Lahn. Tako, Igor Žiberna piše o fizičkogeografskim značajkama Maribora i njegove okolice; Borut Belec i Vlado Drozg o povijesnom i prostornom razvoju; Mirko Pak o razvoju pojedinih funkcija i uprave; Vlado Drozg i Mirko Pak o osnovnoj strukturi grada; Mirko Pak i demogeografskim značajkama; Vlado Drozg o staroj mariborskoj gradskoj jezgri; Mirko Pak i Andreja Slavec o gospodarskoj strukturi i njezinom prestrukturiranju; Borut Belec o problemima prometa; Uroš Horvat o turističkom značenju, te na kraju Borut Belec o Mariboru kao sveučilišnom središtu. U obje cjeline navedena je i dosta opsežna literatura.

Ovim zbornikom je njemačka i slovenska (geografska) javnost, a time i širi krugovi u svijetu, upoznata s osnovnim geografskim karakteristikama dvaju gradova prijatelja. To će prvenstveno uvelike pridonijeti učvršćivanju znanstvenih i gospodarskih veza tih gradova, ali također imati i pozitivnoga odraza u razvoju geografije u ova dva značajna sveučilišna središta. Primjer u koji bi se valjalo ugledati.

Dragutin Feletar

Dragutin FELETAR (urednik)
KOPRIVNICA - izabrane teme. Biblioteka "Historia Croatica", knjiga 6, 245 stranica. Plan grada Koprivnice u mjerilu 1:6000. Nakladna kuća "Dr. Feletar", Koprivnica. Tisak Varteks, Varaždin, 1995.

U ovoj reprezentativnoj knjizi, suvremenoj fotomonografiji Koprivnice s 22 izabrane teme, dr. Dragutin FELETAR se javlja u trostrukoj ulozi: kao nakladnik, urednik i jedan od autora.

"Koprivnica - novo županijsko središte" (5-8) prva je tema, koju je napisao prvi građanin "podravske metropole" gospodin Vinko ŠPIČKO.

"Neprijeporni prinosi Koprivnice stvaranju i razvoju Hrvatske" (9-18) druga je tema. Autor je dr. Dragutin FELETAR, red. prof. PMF-a Sveučilišta u Zagrebu. Ponaoprije je istaknuta važnost geografskog položaja Koprivnice na "sjevernim hrvatskim vratima", a zatim dodir različitih naroda i križišta značajnih prometnica. "U svim povijesnim mijenama, Koprivnica i Podravina bili su važan i aktivan sastavni dio Hrvatske, najčešće iznadprosječno pridonoseći stvaranju i razvoju vlastitoga naroda i države. Ovi prinosi neprijeporno se odnose na većinu područja djelatnosti i života čovjeka u ovim prostorima: na političko, kulturno, prosvjetno i osobito gospodarsko stvaralaštvo i snagu. Ovdje je Hrvatska uvijek imala izvorište nove energije i inspiracije, a prinosi podravskoga čovjeka svojem narodu imali su duboko korijenje i bili obilni i učinkoviti."

"Grad kao otvorena šaka" (19-32) - "Esej o mojemu gradu" napisao je vrlo maštovito gospodin Vjekoslav PRVČIĆ. "Doista, ovaj grad ne sličijednom drugom gradu. Posve je neobičan i svakako - drukčiji... Ovaj se grad nikad ne ogleda u drugoj strani ulice. Njegve fasade se gube u crnoj rupi vlastitog odsjaja, a ta šaka ulice okrenuta zimi južnom suncu možda je bijeg od ledenih vjetrova i okrutnosti sniježnih mećava?!... Potrebitost Podravca da iz haustora zagazi u polje. Uopće, nameće se pitanje: koliko je mentalitet žitelja formirao karakter grada, a koliko je grad mogao promijeniti podravskog seljaka da postane građanin Europe?!"

"Sjeverna hrvatska vrata" (33-42) četvrta je tema koju je obradio dr. Dragutin FELETAR. Tekstualni dio dokumentiran je kvantitativno dvjema tabelama. 1. Kretanje broja

stanovnika u Koprivnici i važnijim gradovima sjeverozapadne Hrvatske od 1857. do 1991. godine i 2. Kretanje stanovništva gradova Koprivnice i Križevaca, te općine Đurđevac i Koprivničko-križevačke županije, prema novom teritorijalnom ustroju, od 1857. do 1991. godine. Tekst je popraćen svrhovitim grafičkim priložima, kartom naselja i općina u Koprivničko-križevačkoj županiji te skicom prometno-geografskog položaja Koprivnice u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. "Koprivnica se nalazi na iznimno važnim prometnim, geostrateškim i geopolitičkim sjevernim vratima hrvatske države: kako prema prostoru Mađarske, tako i naspram širem prostoru srednje i istočne Europe. Upravo ovaj dio Hrvatske, u kojem se nalazi i "podravska metropola", važna je sastavnica osnovne hrvatske razvojne osovine, koja se transversalno pruža od Podravine na sjeveru, preko Zagreba, do sjevernojadranskog prometnog pročelja na jugu. To je prometno i gospodarski najaktivniji dio Hrvatske, koji ujedno predstavlja i okosnicu hrvatske jadranske orijentacije, učinkovito povezujući panonski prostor s Jadranom."

"Starohrvatska Koprivnica" - od pret-povijesti do gradnje utvrde - (43-50) peta je tema koju je pripremio dr. Zorko MARKOVIĆ. "Prvi spomen potoka-rječice Koprivnice potječe iz tri povelje kralja Andrije II 1207., 1209. i 1217.g. u kojima se navodi kako granica posjeda silazi u Koprivnicu, a prvi spomen varoši i utvrde datira od 1272. godine."

"Koprivnica - slobodni kraljevski grad" (51-55) je daljnja izabrana tema koju je objelodanio gospodin Hrvoje PETRIĆ. Prema povelji koja se čuva u mjesnom muzeju Koprivnica je 1356.g. proglašena slobodnim kraljevskim gradom. "Kamengrad u legendi i stvarnosti" (56-62) zanimljiv je prilog također gospodina Hrvoje PETRIĆA. "Od gotike do

barokne obnove grada" (63-82) dala je jezgrovit pregled gospođa Draženka JALŠIĆ. "Sjaj i značenje obrtničkih cehova" (83-90) prikazao je gospodin Franjo HORVATIĆ. "Vrijeme velikog poleta" (91-104) točnije historicističko-secesijsku izgradnju grada Koprivnice ponajviše tijekom 19. ali i početkom 20. stoljeća zorno je predočila gospođa Draženka JALŠIĆ. "Oživjeli gradski trg" (105-112) kao središte Koprivnice koje je uvijek odslikavalo karakter i ritam gradskog života opisao je gospodin Marijan ŠPOLJAR. "Bogatstvo sitne gradske plastike" (113-120) izložio je gospodin Zlatko FILIPOVIĆ.

Kroz "Koprivničke zelene površine" (121-130) proveo nas je dr. Radovan KRANJČEV. Koprivnica je grad zelenila. Ističe se središnji gradski park. Teško je reći "u koje godišnje doba partk postaje privlačnijom oazom zelenila, da li u proljeće s prvim cvetovima forzicija i magnolija i nježnim zelenim lišćem javora, da li ljeti s hladovitim i sunčanim predjelima, da li u jesen u pozlati lišća na drveću ili na tlu pomiješanim sa zelenilom krošanja crnogorice, ili pak zimi s ovješanim granama pod snijegom i kristalima leda. Povezujući se i stapajući se pejzažno sa svojim okolišem park za gradanstvo znači više od običnog zelenila, više od ljepote. On postaje životna potreba i nenadoknativ prostor u kojem se i s kojim se živi i bez kojeg bi život i slobodno vrijeme građana imali više sivila i monotonije".

"Šodericu kao podravsku rivijeru" (131-138) predstavio je dr. Radovan KRANJČEV. Šoderica je umjetno jezero nastalo iskopavanjem šljunka. Od 60-tih godina Šoderica je postala omiljeno turističko-rekreacijsko središte. Uz sjeverni dio jezera izgrađeno je vikend-naselje. Tijekom ljetnih vrućina na njezinim obalama okupi se i do 15.000 kupača. Sve to utječe na kakvoću vode i upozorava mjerodavne (odgovorne) na strožije mjere

zaštite tog osjetljivog ali vrlo privlačnog hidro-biološkog fenomena.

"Četiri stoljeća školstva u Koprivnici" (139-144) istražio je dr. Dragutin FELETAR. Prva župska pučka škola u Koprivnici osnovana je 1590. godine. Potpunu Kraljevsku realnu gimnaziju Koprivnica je dobila 25. studenog 1908. godine rješenjem koje je potpisao osobno car Franjo Josip. Danas u gradu rade tri osmogodišnje osnovne škole, tri srednje, među kojima i obnovljena gimnazija, a velik broj djece obuhvaćen je predškolskim odgojem u vrtićima.

"Koprivnica je i središte glazbenog života" (145-158). Prikaz je napisala gospođa Marija JURAŠIN. U okviru podnaslova KOPRIVNIČKI GLAZBENI BARDOVI ističu se dva imena, 1. Fortunat (Josip) PINTARIĆ i 2. Tomo ŠESTAK.

Otac Fortunat PINTARIĆ proveo je posljednji dio svoga nadasve plodnog života kao gvardijan franjevačkog samostana u Koprivnici, gdje je i sahranjen u kripti crkve Sv. Antuna Padovanskog. U svom životnom opusu Pintarić je skladao 40 misa, 12 zbirki crkvenih popijevaka, 23 figuralne crkvene popijevke, 12 skladbi za orgulje i čitav niz svjetovnih instrumentalnih kompozicija. Prema impozantnoj skladateljskoj ostavštini otac Fortunat Pintarić zasigurno je najveći glazbenik među Franjevcima 19. stoljeća. Posebno mjesto u njegovom stvaralaštvu pripada sakralnom djelu "Missa Croatica" koja je prvi put izvedena na otvaranju znantsvenog skupa njemu posvećenog u Koprivnici. Zbor "Podravka" je dobio brojna priznanja za izvođenje tog jedinstvenog glazbenog djela. Među najveća su nastupi na zatvaranju 23. festivala Varaždinskih baroknih večeri u Varaždinu (3. 10. 1993) i u Zagrebu na Sv. misi u povodu posjeta Svetog Oca Pape (1994). Zasluge pripadaju ponajprije gospođi Mariji JURAŠIN,

koja je s oduševljenjem i velikim uspjehom vodila zbor od osnutka.

Gospodin Tomo ŠESTAK rođen je u Pragu (1852). Za crkvenog orguljaša i gradskog kapelnika u Koprivnici izabran je najtječajem (1873). S rijetkim poletom bavio se i didaktičkim radom. Mladenačkim žarom poučavao je djecu u pjevanju i sviranju na violini, klaviru i orguljama. Osobno je utjecao na osnivanje gradske limene glazbe i pjevačkog zbora "Podravac". Umro je u Koprivnici 16. svibnja 1921. godine. Dugogodišnjim i savjesnim radom talentirani skladatelj Tomo Šestak obilježio je zlatno razdoblje glazbenog života u Koprivnici.

"Tradicija i raznovrsnost likovnog života" (159-178) slijedeća je tema koju je priredio gospodin Marijan ŠPOLJAR. Otvorenje "Galerije Koprivnica" godine 1977. bilo je od velike važnosti za bogatu i raznovrsnu likovnu djelatnost "podravske metropole".

Posebno mjesto pripada Galeriji naivne umjetnosti u Hlebinama (1968) kao "novom generatoru za slikare i kipare". Poslije Ivana GENERALIĆA (Sprevod Štefa Halačeka, 1934, Ciganski svati, 1936. i osobito izložbe u Parizu, 1953), slijedi plejada vrsnih i priznatih majstora naive u koprivničkoj regiji, Hrvatskoj domovini i širom svijeta.

Školovani slikari i poznati kipari čine "Koprivnički umjetnički krug". To su Zlatko Kaulzarić-Atač, Darko Bakliža, Marijan Molnar, Vlatko Vincek, Vlasta Delimar, Tomislav Balažin, Josip Fluksi, Ivan Obsieger i drugi...

"Tiskarstvo, novine, nakladništvo" (179-184). Pregled je pripremio gospodin Željko KRUŠELJ. Prve novine "Koprivnički glasnik" izdao je u vlastitoj tiskari Tito KOSTINČER godine 1896. "Glas Podravine" objavljuje Gradska tiskara kao tjednik od 1950.g. koji s prekidima izlazi i danas. U sklopu "Glasa Podravine" izlazio je povremeno i humoristički list "Koprivice". Godine 1962. pojavljuju se

tvorničke novine "Podravka" sa satiričkim prilogom "Feferon". Zanimljiv je i omladinski tisak. Koprivnička mladež izdavala je list "Osvit", potom "Susrete", a od 1980-tih godina među najboljim je bio list "LOK" kojega je uređivao između ostalih i gospodin Željko KRUŠELJ. Dvadeset godina izlazi već stručno-znanstveni časopis "Podravski zbornik" kojega je pokrenuo dr. Dragutin FELETAR. Izdavaštvo u Koprivnici ima dugu i bogatu tradiciju. Gospodin Vinko VOŠICKI bio je 20-tih godina po broju knjiga drugi nakladnik u Hrvatskoj!

Stanica Radio Koprivnica započela je s redovnim radom godine 1967. Pred početak domovinskog rata Radio Koprivnica osuvremenila je i program na 24 sata dnevno; štoviše izvršene su i pripreme za dobitak televizijskog studija.

"Književne prinose Hrvatskoj kulturi od Hustija do Miškine" (185-194) prikazala je gospođa Božena LOBOREC. Uvodno je dala pregled ranijih koprivničkih pisaca u Hrvatskoj književnosti i na kraju zaključila sa suvremenim koprivničkim književnim krugom.

"Razvoj zdravstva u Koprivnici" (195-200) predočio je dr. Krešimir ŠVARC. Opća i javna bolnica u Koprivnici postoji od 28. veljače 1869. Sada u Koprivnici rade tri zdravstvene ustanove. Opća bolnica s oko 500 kreveta, osamdesetak liječnika svih profila i 250 medicinskih sestara. Dom zdravlja s četrdesetak liječnika i Županijski zavod za javno zdravstvo s tridesetak zaposlenih.

"Koprivnica - važno hrvatsko gospodarstvo središte" (201-228) je timski rad dr. Dragutina FELETARA, Josipa FRIŠČIĆA, Željka KRUŠELJA i Zvonimira MRŠIĆA. Koprivničko gospodarstvo se razvijalo etapno. Osnivanje kemijske tvornice "Danica d.d." 1907.g. označilo je prijelaz iz agrarnog na industrijsko gospodarstvo u Koprivnici... Tijekom vremena pojavljuju se manji industri-

jski pogoni kao pekmezara, uljara i drugi, koji ubrzo padaju u krizu. Sredinom 1950-tih godina "proradio je podravski inat i radišnost". Umjesto lokota u bravu pojavila se nova "Podravka" i započeo je rasti "gigant" prehrambene industrije Hrvatske. Podravka je organizirana kao koncern s tridesetak tvornica u domovini i inozemstvu, koje daju oko 600 prehrambenih, 300 kozmetičkih i farmaceutskih proizvoda u ukupnoj godišnjoj količini većoj od 300 000 tona. Podravka je osnivanjem poduzeća u inozemstvu uključena u europsko i svjetsko tržište.. "Vegeta" je zaštitni znak Podravke, više od 80% tog jedin-stvenog proizvoda prodaje se izvan Hrvatske. Podravka se ističe kao sponzor i pokrovitelj u kulturi, znanosti, ugostiteljstvu i športu.

"Športska Koprivnica" (229-241) je posljednja tema koju su priredili Ivo ČIČIN MAŠANSKER, Željko KRUŠELJ i Mirko KVAKARIĆ. Od športova u Koprivnici najuspješniji je ženski rukomet koji postiže vrhunske rezultate. "Najradosniji trenuci za koprivničke rukometašice nastupili su u sezonama 1992/1993 i 1993/1994. kada je "Podravka" osvojila dva puta uzastopno oba naslova, i hrvatski kup i prvenstvo!" Podravkašice su se tako našle i na europskoj sceni, gdje su kao predstavnice hrvatskog rukometa boravile u Poljskoj, Rusiji, Rumunjskoj, Španjolskoj, Austriji, Mađarskoj, Švicarskoj.... Na taj način Ženski rukomet u Koprivnici postao je odličan markentiški proizvod, za koji "Podravka" d.d., putem svojeg poduzeća "Podravka-šport" iskazuje vrlo veliki interes."

Na kraju dat je pregled važnije literature i izvora (242-244). U dodatku je priložen plan grada Koprivnice u mjerilu 1:6000, stanje rujan 1994. godine. Izvor podataka i suradnja: Ured za katastarsko geodetske poslove. Izdavač: Gradsko Poglavarstvo grada Koprivnice.

Koprivnica - izabrane teme je suvremeno, popularno i stručno-znanstveno djelo od posebne vrijednosti. Odabir tema je logičan, stručna obrada na zavidnoj visini i knjiga 6 u sklopu biblioteke "Historia Croatica" predstavlja dragocjen doprinso hrvatskom izdavaštvu. Svaka od izabranih tema završava s engleskim zaključkom, a opis pod slikama dat je na njemačkom i engleskom jeziku. Knjiga je bogato, zorno i detaljno ilustrirana s 260 slika, od toga 180 specifičnih i raskošnih fotosa u boji. Grafička oprema je originalna, što se očituje u odabiru i raspodjeli slikovnog materijala, posebice u skladnim promjenama tiskanja teksta na bijeloj, crnoj ili

obojenoj podlozi i duhovitim kombinacijama s odgovarajućim grafičkim priložima. Knjigu je grafički osmislila i osebujno ostvarila Petra FELETAR, studentica povijesti umjetnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Dr. Dragutin FELETAR je ponajprije strastveni bibliofil, zaljubljenik u knjige, poznat već široj javnosti kao vrstan nakladnik različitih izdanja; za ovo djelo okupio je tim iskusnih znalaca i s njima je objavio još jednu društveno važnu i nadasve kulturno vrijednu knjigu, uzorak za suvremeno predstavljanje gradova.

Josip RIĐANOVIĆ